

आवधिकः पाठ्यक्रमः

सत्रम्- 2019-2020

कक्षा- नवमी

विषयः- संस्कृतम् (कोड - 122)

प्रथम-आवधिकः पाठ्यक्रमः (अप्रैल 2019 तः - सितम्बर 2019 पर्यन्तम्)

 पाठ्यपुस्तकानि	पाठ्यवस्तु	पाठ्यबिन्दवः
शेमुषी (प्रथमो भागः)	(प्रथमः पाठः) भारतीवसन्तगीतिः	श्लोकानां सस्वरगायनम्, श्लोकान्वयस्य अभ्यासः, श्लोकार्थस्य ज्ञानम्, भावार्थबोधनम्, श्लोकाधारित प्रश्नोत्तराणाम् अभ्यासः, पाठे आगतानां पर्यायपदानां, विलोमपदानां, विशेष्य-विशेषणपदानां कर्तृपदानां च ज्ञानम्। (केवलं पठनार्थम्। परीक्षाकृते नास्ति)
अभ्यासवान् भव & व्याकरणवीथिः	सन्धिकार्यम्	स्वरसन्धिः (दीर्घसन्धिः, गुणसन्धिः, वृद्धिसन्धिः च) उपर्युक्त-सन्धीनां नियमनिर्धारणं प्रयोगः अभ्यासश्च।
शेमुषी (प्रथमो भागः)	(द्वितीयः पाठः) स्वर्णकाकः	कथाग्रन्थपरिचयः, गद्यवाचनस्य अभ्यासः, गद्यांशस्य सरलार्थज्ञानम्, गद्यांश-आधारित-प्रश्नोत्तराणाम् अभ्यासः, पाठे आगतानां पर्यायपदानां, विलोमपदानां, विशेष्य-विशेषणपदानां कर्तृपदानां क्रियापदानां प्रत्ययानां च ज्ञानम्। स्वभाषया संस्कृतभाषया च घटनाक्रमानुसारं कथालेखनम्। अभ्यासकार्यम्, नैतिकमूल्यानां निर्देशः।
अभ्यासवान् भव & व्याकरणवीथिः	प्रत्ययाः	प्रत्ययानां सामान्य परिचयः : विशेषरूपेण क्त्वा, तुमुन्, ल्यप् प्रत्ययानां बोधनम् अनुवादमाध्यमेन वाक्येषु प्रयोगश्च।
शेमुषी (प्रथमो भागः)	(तृतीयः पाठः) सोमप्रभम्	संवादशैल्यां पाठस्य आदर्शवाचनम्, नाट्यांशस्य सरलार्थज्ञानम्, नाट्यांशाधारित प्रश्नोत्तराणाम् अभ्यासः। छात्राः पाठस्य पात्ररूपेण नाट्याभिनयम् अपि कर्तुं शक्नुवन्ति। (केवलं पठनार्थम् परीक्षाकृते नास्ति)
अभ्यासवान् भव & व्याकरणवीथिः	कारक-उपपद विभक्तयः	कारकाणां सामान्यपरिचयः। हिन्दीभाषया आंग्लभाषया वा विभक्तिचिह्नानि अर्थान् च बोधनीयः। उपपदविभक्तीनां चतुर्थीपर्यन्तं वाक्येषु प्रयोगः अभ्यासश्च कारणीयः। द्वितीया- परितः, समया, निकषा, प्रति, विना तृतीया- सह/साकम्/समम्/सार्धम्, विना, अलम् चतुर्थी- रुच्, दा(यच्छ), नमः, कुप्

शेमुषी (प्रथमो भागः)	(चतुर्थः पाठः) कल्पतरुः	कथाग्रन्थपरिचयः, गद्यवाचनस्य अभ्यासः, गद्यांशस्य सरलार्थज्ञानम्, गद्यांश-आधारित-प्रश्नोत्तराणाम् अभ्यासः, पाठे आगतानां पर्यायपदानां, विलोमपदानां, विशेष्य-विशेषणपदानां कर्तृपदानां क्रियापदानां प्रत्ययानां च ज्ञानम्। स्वभाषया संस्कृतभाषया च घटनाक्रमानुसारं कथालेखनम्। अभ्यासकार्यम्, नैतिकमूल्यानां निर्देशः।
अभ्यासवान् भव & व्याकरणवीथिः	शब्दरूपाणि	(क) पुल्लिङ्गशब्दाः- अकारान्ताः- बालकवत्, (ख) स्त्रीलिङ्गशब्दाः- आकारान्ताः - लतावत्, (ग) सर्वनामशब्दाः - अस्मद्, युष्मद्, किम् (त्रिषु लकारेषु) उपर्युक्त-शब्दरूपाणां लेखनं, कण्ठस्थीकरणं अनुवादमाध्यमेन वाक्येषु प्रयोगः च।
अभ्यासवान् भव & व्याकरणवीथिः	धातुरूपाणि	पठ्, अस्, कृ - धातुरूपाणां पञ्चसु लकारेषु । उपर्युक्त-धातुरूपाणां लेखनं, कण्ठस्थीकरणं वाक्येषु प्रयोगः अभ्यासः च।
शेमुषी (प्रथमो भागः)	(पंचमः पाठः) सूक्तिमौक्तिकम्	श्लोकानां सस्वरगायनम्, श्लोकान्वयस्य अभ्यासः, श्लोकार्थस्य ज्ञानम्, भावार्थबोधनम्, श्लोकाधारितप्रश्नोत्तराणाम् अभ्यासः, पाठे आगतानां पर्यायपदानां, विलोमपदानां, विशेष्य-विशेषणपदानां कर्तृपदानां च ज्ञानम्। श्लोकान्वयः संस्कृतेन भावार्थलेखनम् । पाठान्तर्गत अभ्यासकार्यम्।
अभ्यासवान् भव & व्याकरणवीथिः	पत्रलेखनम्	संकेताधारितम् औपचारिकम् अनौपचारिकं पत्रलेखनम्।
अभ्यासवान् भव & व्याकरणवीथिः	उपसर्गाः	आ, वि, प्रति, उप, अनु, निर् इति उपसर्ग योजयित्वा नूतनपदानां निर्माणं प्रयोगः अभ्यासश्च।
शेमुषी (प्रथमो भागः)	(षष्ठः पाठः) भ्रान्तो बालः	गद्यवाचनस्य अभ्यासः, गद्यांशस्य सरलार्थज्ञानम्, गद्यांश-आधारित प्रश्नोत्तराणाम् अभ्यासः, पाठे आगतानां पर्यायपदानां, विलोमपदानां, विशेष्य-विशेषणपदानां कर्तृपदानां क्रियापदानां प्रत्ययानां च ज्ञानम्। घटनाक्रमानुसारं स्वभाषया संस्कृतेन च कथालेखनम् । पाठान्तर्गत अभ्यासकार्यम्। नैतिकमूल्यानां निर्देशः।
अभ्यासवान् भव & व्याकरणवीथिः	संख्या	1-50 पर्यन्तम् (1 तः 4 पर्यन्तम् त्रिषु लिङ्गेषु) अङ्कानां शब्देषु लेखनम्। ।
शेमुषी (प्रथमो भागः)	(सप्तमः पाठः) प्रत्यभिज्ञानम्	संवादशैल्यां पाठस्य आदर्शवाचनम्, नाट्यांशस्य सरलार्थज्ञानम्, नाट्यांशाधारित प्रश्नोत्तराणाम् अभ्यासः। छात्राः पाठस्य पात्ररूपेण

		नाट्याभिनयम् अपि कर्तुं शक्नुवन्ति। स्वभाषया संस्कृतभाषया च क्रमानुसारं संवादलेखनम्।
अभ्यासवान् भव & व्याकरणवीथिः	अपठित अवबोधनम्	80-100 शब्दपरिमितः गद्यांशः, सरलकथा वर्णनम् वा । <ul style="list-style-type: none"> ● एकपदेन पूर्णवाक्येन च अवबोधनात्मकं कार्यम् ● अनुच्छेद-आधारितं भाषिकं कार्यम्। ● शीर्षकलेखनम् भाषिककार्याय तत्त्वानि <ul style="list-style-type: none"> ● वाक्ये कर्तृ-क्रियापदचयनम् ● कर्तृ-क्रिया-अन्वितिः ● विशेषण-विशेष्य-चयनम् ● पर्याय-विलोमपद-चयनम्
अभ्यासवान् भव & व्याकरणवीथिः	अनुच्छेदलेखनम्	मंजूषाधारितम् विविधविषयाधारितम् अनुच्छेदलेखनम् अभ्यासश्च।
अभ्यासवान् भव & व्याकरणवीथिः	चित्रवर्णनम्	चित्रं दृष्ट्वा चित्राधारित-वर्णनम् वाक्यरचनाभ्यासः च।
अभ्यासवान् भव & व्याकरणवीथिः	अनुवादः	सरल-हिन्दी-आंग्लवाक्यानां संस्कृतभाषायाम् अनुवादस्य अभ्यासः।
प्रथमसत्रस्य संपूर्णस्य पाठ्यस्य पुनरावृत्तिः। आदर्शप्रश्नपत्राणाम् अभ्यासः।		
मध्यावधि-परीक्षा		

द्वितीय-आवधिकः पाठ्यक्रमः (अक्टुबर 2019 तः - मार्च 2020 पर्यन्तम्)

पाठ्यपुस्तकानि	पाठ्यवस्तु	पाठ्यबिन्दवः
शेमुषी (प्रथमो भागः)	(अष्टमः पाठः) लौहतुला	कथाग्रन्थपरिचयः, गद्यवाचनस्य अभ्यासः, गद्यांशस्य सरलार्थज्ञानम्, गद्यांश-आधारित-प्रश्नोत्तराणाम् अभ्यासः, पाठे आगतानां पर्यायपदानां, विलोमपदानां, विशेष्य-विशेषणपदानां कर्तृपदानां क्रियापदानां प्रत्ययानां च ज्ञानम्। घटनाक्रमानुसार - स्वभाषया संस्कृतेन च कथालेखनम्। पाठान्तर्गत-अभ्यासकार्यम् नैतिकमूल्यानां निर्देशः।
अभ्यासवान् भव & व्याकरणवीथिः	सन्धिकार्यम्	स्वरसन्धिः (यणसन्धिः, अयादिसन्धिः च) उपर्युक्त-सन्धीनां नियमनिर्धारणं प्रयोगः अभ्यासश्च।
शेमुषी (प्रथमो भागः)	(नवमः पाठः) सिकतासेतुः	संवादशैल्यां पाठस्य आदर्शवाचनम्, नाट्यांशस्य सरलार्थज्ञानम्, नाट्यांशाधारित प्रश्नोत्तराणामभ्यासः। छात्राः पाठस्य पात्ररूपेण

		नाट्याभिनयम् अपि कर्तुं शक्नुवन्ति। स्वभाषया संस्कृतभाषया च क्रमानुसारं संवादलेखनम्। पाठान्तर्गत -अभ्यासकार्यम् नैतिकमूल्यानां निर्देशः।
अभ्यासवान् भव & व्याकरणवीथिः	प्रत्ययाः	प्रत्ययानां सामान्य परिचय : विशेषरूपेण क्तवतु , शतृ, शानच् प्रत्ययानां बोधनम् अनुवादमाध्यमेन वाक्येषु प्रयोगश्च।
शेमुषी (प्रथमो भागः)	(दशमः पाठः) जटायोः शौर्यम्	श्लोकानां सस्वरगायनम्, श्लोकान्वयस्य अभ्यासः, श्लोकार्थस्य ज्ञानम्, भावार्थबोधनम्, श्लोकाधारितप्रश्नोत्तराणाम् अभ्यासः, पाठे आगतानां पर्यायपदानां, विलोमपदानां, विशेष्य-विशेषणपदानां कर्तृपदानां च ज्ञानम्। श्लोकान्वयः संस्कृतेन भावार्थलेखनम् । पाठान्तर्गत-अभ्यासकार्यम्।
अभ्यासवान् भव & व्याकरणवीथिः	शब्दरूपाणि	(क) पुल्लिङ्गशब्दाः- उकारान्ताः- साधुवत्, (ख) स्त्रीलिङ्गशब्दाः- ईकारान्ताः - नदीवत्, उपर्युक्त-शब्दरूपाणां लेखनं , कण्ठस्थीकरणं अनुवादमाध्यमेन वाक्येषु प्रयोगः च।
शेमुषी (प्रथमो भागः)	(एकादशः पाठः) पर्यावरणम्	पाठपरिचयः, गद्यवाचनस्य अभ्यासः, गद्यांशस्य सरलार्थज्ञानम्, गद्यांश-आधारित प्रश्नोत्तराणाम् अभ्यासः , पाठे आगतानां पर्यायपदानां, विलोमपदानां, विशेष्य-विशेषणपदानां, कर्तृपदाना, क्रियापदाना, प्रत्ययानां च ज्ञानम्। घटनाक्रमानुसारं स्वभाषया संस्कृतेन च कथालेखनम्। पाठान्तर्गत -अभ्यासकार्यम्। नैतिकमूल्यानां निर्देशः।
अभ्यासवान् भव & व्याकरणवीथिः	पत्रलेखनम्	संकेताधारितम् औपचारिकम् अनौपचारिकं पत्रलेखनम्।
अभ्यासवान् भव & व्याकरणवीथिः	कारक-उपपद-विभक्तयः	कारकाणां सामान्यपरिचयः। हिन्दीभाषया आंग्लभाषया वा विभक्तिचिह्नानि अर्थान् च बोधनीयः। पञ्चमी -षष्ठी-सप्तमी उपपदविभक्तीनां तथा वाक्येषु प्रयोगः अभ्यासश्च कारणीयः। पञ्चमी- विना, बहिः, भी, रक्ष षष्ठी- उपरि, अधः, पुरतः, पृष्ठतः सप्तमी- स्निह् , निपुणः, विश्वस्
अभ्यासवान् भव & व्याकरणवीथिः	धातुरूपाणि	पा(पिब), सेव् (पञ्चसु लकारेषु) उपर्युक्त-धातुरूपाणां लेखनं , कण्ठस्थीकरणं अनुवादमाध्यमेन वाक्येषु प्रयोगः च।
शेमुषी (प्रथमो भागः)	(द्वादशः पाठः) वाङ्मनः प्राणस्वरूपम्	संवादशैल्यां पाठस्य आदर्शवाचनम्, नाट्यांशस्य सरलार्थज्ञानम्, नाट्यांशाधारित प्रश्नोत्तराणामभ्यासः। छात्राः पाठस्य पात्ररूपेण

		नाट्याभिनयम् अपि कर्तुं शक्नुवन्ति । (केवलं पठनार्थम्। परीक्षाकृते नास्ति)
अभ्यासवान् भव & व्याकरणवीथिः	उपसर्गाः	प्र, अधि, अप, नि, अव इति उपसर्ग योजयित्वा नूतनपदानां निर्माणं प्रयोगः अभ्यासश्च।
अभ्यासवान् भव & व्याकरणवीथिः	संख्या	51-100 पर्यन्तम् अङ्कानां शब्देषु लेखनम्।
अभ्यासवान् भव & व्याकरणवीथिः	अपठित अवबोधनम्	80-100 शब्दपरिमितः गद्यांशः, सरलकथा वर्णनम् वा । <ul style="list-style-type: none"> ● एकपदेन पूर्णवाक्येन च अवबोधनात्मकं कार्यम् ● अनुच्छेद-आधारितं भाषिकं कार्यम्। ● शीर्षकलेखनम् भाषिककार्याय तत्त्वानि <ul style="list-style-type: none"> ● वाक्ये कर्तृ-क्रियापदचयनम् ● कर्तृ-क्रिया-अन्वितिः ● विशेषण-विशेष्य-चयनम् ● पर्याय-विलोमपद-चयनम्
अभ्यासवान् भव & व्याकरणवीथिः	अनुच्छेदलेखनम्	मंजूषाधारितम् विविधविषयाधारितम् अनुच्छेदलेखनम् अभ्यासश्च।
अभ्यासवान् भव & व्याकरणवीथिः	चित्रवर्णनम्	चित्रं दृष्ट्वा चित्राधारित-वर्णनम् वाक्यरचनाभ्यासः च।
अभ्यासवान् भव & व्याकरणवीथिः	अनुवादः	सरल-हिन्दी-आंग्लवाक्यानां संस्कृतभाषायाम् अनुवादस्य अभ्यासः।
1. शेमुषी (प्रथमो भागः) 2. अभ्यासवान् भव 3. व्याकरणवीथिः	संपूर्णपाठ्यक्रमः	प्रथमद्वितीयसत्रयोः संपूर्णपाठ्यक्रमस्य पुनरावृत्तिः। आदर्शप्रश्नपत्राणाम् अभ्यासः।

वार्षिकमूल्यांकनाय परीक्षापत्रे चत्वारः खण्डः भविष्यन्ति।

- खण्डः - (क) अपठित-अवबोधनम् 10 अंकाः
- खण्डः - (ख) रचनात्मक कार्यम् 15 अंकाः
- खण्डः - (ग) अनुप्रयुक्त-व्याकरणम् 25 अंकाः
- खण्डः - (घ) पठित-अवबोधनम् 30 अंकाः

खण्डानुसारं विषयाः मूल्यभारः च ।

खण्डः	विषयाः	प्रश्नप्रकाराः	मूल्यभारः
'क'	अपठित-अवबोधनम्		
1.	एकः गद्यांशः (80-100 शब्दपरिमितः)	अति-लघूत्तरात्मकौ पूर्णवाक्यात्मको लघु-उत्तरात्मकाः शीर्षक-लेखनम्	10
		पूर्णभारः	10
'ख'	रचनात्मक-कार्यम्		
2.	औपचारिकम् अथवा अनौपचारिक पत्रम् (मञ्जूषायाः सहायतया पूर्ण पत्रं लेखनीयम्)	निबन्धात्मकः	5
3.	चित्रवर्णनम् अथवा अनुच्छेदलेखनम्	निबन्धात्मकः	5
4.	हिन्दी/आङ्ग्लभाषातः संस्कृतेन अनुवादः	पूर्णवाक्यात्मकाः	5
		पूर्णभारः	15
	अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्		
5.	सन्धिः	लघु-उत्तरात्मकाः	4
6.	शब्दरूपाणि	बहुविकल्पात्मकाः	4
7.	धातुरूपाणि	बहुविकल्पात्मकाः	4
8.	कारक-उपपदविभक्तयः	बहुविकल्पात्मकाः	4
9.	प्रत्ययाः	बहुविकल्पात्मकाः	4
10.	संख्या	लघु-उत्तरात्मकाः	3
11.	उपसर्गाः	लघु-उत्तरात्मकाः	2
		पूर्णभारः	25
	पठित-अवबोधनम्		
12.	गद्यांशः	अति-लघूत्तरात्मक पूर्णवाक्यात्मकः लघु- उत्तरात्मकाः (भाषिक-कार्यम्)	5
13.	पद्यांशः	अति-लघूत्तरात्मकौ	5

		पूर्णवाक्यात्मकः लघु- उत्तरात्मकाः (भाषिक-कार्यम्)	
14.	नाट्यांशः	अति-लघूत्तरात्मकौ पूर्णवाक्यात्मकः लघु- उत्तरात्मकाः (भाषिक-कार्यम्)	5
15.	प्रश्ननिर्माणम्	पूर्णवाक्यात्मकाः	4
16.	अन्वयः/एकस्य श्लोकस्य भावार्थः	पूर्णवाक्यात्मकाः	4
17.	घटनाक्रमानुसारं वाक्यलेखनम्	पूर्णवाक्यात्मकाः	4
18.	पर्यायमेलनम्/विलोममेलनम्।	लघु-उत्तरात्मकाः	3
		पूर्णभारः	30
		सम्पूर्णभारः	80

☞ **ध्यातव्यः-** वार्षिकपरीक्षायां (सत्रान्ते) सम्पूर्ण-पाठ्यक्रमात् प्रश्नोत्तराणि भविष्यन्ति।

☞ **टिप्पणी :-** प्रथमः पाठः - भारतीवसन्तगीतिः, तृतीयः पाठः - सोमप्रभम्, द्वादशः पाठः - वाङ्मनः
प्राणस्वरूपम् इत्येते त्रयः पाठाः परीक्षाकृते नास्ति अपितु केवलं पठनार्थम् वर्तते।

❖ निर्धारित-पाठ्यपुस्तकानि ❖

- 1.शेमुषी - प्रथमो भागः - पाठ्यपुस्तकम्, संशोधितसंस्करणम् (प्रकाशकः - N.C.E.R.T)
- 2.अभ्यासवान् भव - व्याकरणपुस्तकम्, (प्रकाशकः - N.C.E.R.T)
- 3.व्याकरणवीथिः - व्याकरणपुस्तकम्, (प्रकाशकः - N.C.E.R.T)

